

més aviat la muntanyenca, les que trobo en tres escriptures rosselloneses del S. XII de la Col·lecció Moreau (*BNatP.*): «--- cum mansis et *bordis* qui sunt circa ---», parlant de La Pava, un altre de 1138 parlant de Croses, i «dimitto una *borda* in qua manet P de Pruneto --- duas *bordas* --- in una manet ---» en un de 1146 relatiu a Paçà (vol. 56, 57 i 62).

Com a fites extremes de la borda muntanyenca dins el nostre domini lingüístic, cap al SE.: Gósol, on encara són conspícues, aigües avall de la vila, la *Borda del Nen-Xic* i la *Borda del Music*; al SO., la rodalia de Senterada en el Flamicell (*Bordes de Cadolla*, prop de Pinyana); al Nord-oest la Vall de Benasc (moltes pujant cap a la Renclusa), aigües avall la de Saura i la de Bertran entre Vilanova i Saünc. Per la punta Nord-est, poc hi ha al Sud de la Tet, però al llarg de les Corberes el mot i la cosa s'estenen fins al Mediterrani: a Òpol, del camí de la Vall-oriola en diuen camí *de la bòrda*, i en el veí poble de Vingrau, que ja és de llenguatge més aviat llenguadocià que català, m'expliquen que allí fan *las bòrdas amb arçèus* (fr. *arceaux*) i que abans *hi havia in môt de bòrdas qu'ara són despallâdas* (en ruïnes) (1960).

És que en efecte el Dept. de l'Aude deu ser un dels països romànics on el mot assoleix el grau de vitalitat màxim. Allí l'àrea del mot ocupa la major part del dept., llevat de les zones extremes de l'Est i del Nord, incloent-hi Carcassona (no Narbona), més o menys fins a la línia Salses-Lezinha-Castelnaudàrri (últimes localitats), Vilanova de las Corberas, prop de Durban, Montseret, La Grassa, Montirat (prop de Campendut), Alzona, Airós. Segons el *Dict. Topographique de l'Aude*, de Sabarthès, allà compto 105 casos de *Borde de* —, 7 *Bordes*, 36 *Bourdette*, 2 *Bordasset*, etc.; poques dades gens antigues, si no és un *Villa Bordas* de l'a. 933, en el Cabardès, que justament interessa perquè és un poc al Nord del límit indicat: el mot ha perdut, doncs, poc terreny, però potser tampoc no n'ha guanyat.

El mot que ens interessa no ha estat mai estrictament castellà, però sí que és sens dubte tan antic a l'Alt Aragó com en els nostres Pirineus: allí pertot designa la borda de tipus pirinenc, i això ja en el testimoni més antic que n'he trobat, referent a una fita muntanyenca (*arca*) de Campfranc: «dederunt pro medietate *borde* et *arca* --- de Campofranco ---», en un doc. de 1120 (*Est. Edad M. Cor. de Aragón* v, 592). A l'Alt Aragó el mot es presenta, però, en dues varietats vocàliques: amb diftongació o sense (deixem a part la dada de 1120, massa antiga perquè s'hi pugui esperar diftong); a la *ò* oberta cat. i occitana correspon *ue* en aragonès (localment *ua*), i com que aquesta és també la forma que es troba a la part central i més accessible a influències foranes, més aviat sembla que *buerda* (*buarda*) és la forma verament aragonesa. És en efecte la forma usada a la Vall de Broto, del riu Ara i dels seus tributaris. La Vall de Vio és la ciutatella *summa* de l'arcaisme aragonès, i allí registro *buerda* des de Fanlo fins a Buesa (*Buerda de Ités*, 1965). És també la forma que van sentir els al-

tres des d'Ordesa fins a Boltanya: Elcock registrà *bwérda* «le grenier à foin» a Torla (*AORBB* VIII, 1935, 129), Alwin Kuhn anotava en canvi *bwárda* a Torla «henil» però *buerda* «donde se conserva la hierba»⁵ a Fiscal.

En el poble intermedi, Broto, van dir-me *borda*: també *yerberero* (que potser és l'única veritable local) però trobarem *buerda* a la toponímia —*Buerda del Campeso*—: es veu, doncs, que allí *borda* és una forma imitada de les valls veïnes. També en el Cinca, a Escalona, m'avisaren que ells diuen més aviat *pajero* que *buerda* (i a la vall de Vio de totes dues maneres): sembla ser, doncs, un mot que està reculant en l'ús modern, substituït per termes més comprensibles per als castellans i els altres forasters; i, en efecte, com a genèric, però fixat en la toponímia muntanyenca, trobarem *Buerda de* — encara en d'altres llocs. Perquè cal reconèixer que almenys avui la forma no diftongada *bórda* té força més extensió en aragonès: a l'Est és la forma de la Vall de Gistau (on formen un conjunt extraordinàriament pintoresc les infinites de la vall de Plan), si bé s'hi està antiquant, car tendeixen avui a dir-ne *cuadras*, i a la de Bielsa, com anotarem Casacuberta (*BDC* xxiv, 162) i jo (1965), que ho vaig sentir així mateix i, Cinca avall, *borda* fins a Laspuña; i de nou *borda* a l'Oest, no sols a Echo i Ansó (Casac.) sinó que el mateix vaig oir cap a les valls de Campfranc i Tena: a Orós i a Ascara (1966).

¿Hi hagué una vella alternància aragonesa en el vocalisme del mot: *bórda/bòrda*? No ho descarto, però més probable em sembla que *borda* sigui una forma que ha penetrat a Aragó des de fora (i en part ajudada per la pronúncia d'alguna part oriental del Sobrarbe, de feble diftongació) i afavorida per la influència catalana i la convergència amb la dels dos altres dominis lingüístics veïns: basc i gascó-occità. El desprestigi d'un mot tan estrany no sols al castellà sinó a les altres llengües veïnes, desprestigi que es manifesta per l'admissió de sinònims nous (*hierbero*, *pajero*, *cuadra*, hem vist) ajudava al retrocés sofert per *buerda*.

En efecte, a Navarra i en basc també s'ha introduït el mot, i certament no en data recent: Amado Alonso digué que *borda* «cabaña, choza» és de tot Navarra, tant en cast. com en basc (*RFE* xxiii, 32). Es veu, però, que en una part de les valls piriniques de Navarra el sentit s'haurà generalitzat fins a significar 'casa d'habitança', car aquest és el sentit que li reconeix Azkue, *Morf. Vca.*, 71.13, 343.1, i en el parlar del Roncal això s'hi afirmà, tant i des d'antic, que el basc roncalès hi formà el derivat *bordaltu* 'casat', 'casar-se', amb una evolució de sentit com la de *CASAR* (i de l'àr. *bānā bibā*); cf. també Schuchardt *Bk. u. Rom.*, 47.

Al llarg dels Pirineus gascons el femení *borde* (*borda/bordo*) és tan autòcton i general (l'edifici potser encara és més copiós) com a l'altre vessant de la serralada: des del Bearn fins a l'Aran i l'Arieja no hi ha vall on les bordes escassegin, i la documentació hi és tan antiga com a Catalunya i Aragó. Ja tinc nota